

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО БОЧЕВ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 73481/01)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

13 ноември 2008 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

13/02/2009

Това решение може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Бочев срещу България“,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), на заседание в състав:

Райт Марусте, *Председател*,
Карел Юнгвирт,
Володимир Буткевич,
Ренате Йегер,
Марк Вилиджър,
Изабел Биро-Лефевр,
Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Клаудия Вестердийк, *Секретар на отделението*,

След закрито заседание, проведено на 14 октомври 2008 г.,

постановява следното решение, което беше прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по жалба (№ 73481/01) срещу Република България, подадена в Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския граждани, г-н Константин Бочев Бочев, роден през 1964 г. и понастоящем излежаващ присъда в Софийския затвор („жалбоподателят“), на 24 февруари 2001 г.

2. Жалбоподателят е представляван от г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев, адвокати, практикуващи в Пловдив. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от неговия Агент, г-жа М. Димова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че неговото досъдебно задържане под стража е било произволно и прекомерно продължително, че производството, в рамките на което е поискал да бъде освободен, е било порочно и че не е разполагал с ефективно право на обезщетение във връзка с тези въпроси. Освен това твърди, че наказателното производство срещу него е било с прекомерна продължителност и че кореспонденцията му в ареста е била незаконно и ненужно прихващана от властите.

4. На 20 март 2007 г. Съдът обявява жалбата за частично недопустима и решава да информира Правителството за оплакванията относно продължителността на досъдебното задържане на жалбоподателя под стража, обхвата и справедливостта на неговия съдебен контрол, наличието на изпълняемо право на обезщетение в тази връзка, продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя и наблюдаването на неговата кореспонденция.

Съгласно разпоредбите на член 29 § 3 от Конвенцията, той решава да разгледа по същество жалбата едновременно с допустимостта ѝ.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

5. В около 5 ч. сутринта на 9 май 1998 г. жалбоподателят и негов съучастник са сварени от полицията докато се опитват да проникнат в магазин за компютърно оборудване през дупка в стената на сутерена на съседна сграда. Те предварително са пробивали дупката в продължение на няколко нощи и по този начин били привлекли вниманието на обитателите на сградата.

6. На сутринта на 9 май 1998 г. жалбоподателят и неговият съучастник са тежко въоръжени. Жалбоподателят открива огън и прострелва смъртоносно полицейски служител. По-късно взривява ръчна граната. В последвалата престрелка неговият съучастник е ранен и умира. Специалното звено за борба с тероризма се включва по-късно сутринта. Жалбоподателят се предава и е арестуван в около 8.30 ч. сутринта след преговори с полицията, психолог и прокурор.

A. Наказателното производство срещу жалбоподателя

7. На същия ден, 9 май 1998 г., на жалбоподателя е повдигнато обвинение за опит за обир, извършен в заговор с други лица и придружен с убийство, и е осъществено досъдебно задържане.

8. По-късно обвиненията срещу него са изменени и в тях е включено незаконно притежание на огнестрелно оръжие, боеприпаси и експлозиви в големи количества, убийството на служител на полицията и опит за убийство на шестима полицейски служители, извършен по начин и със средства, които застрашават няколко живота, и от лице, което вече е извършило убийство. Максималното наказание при осъждане за тези престъпления е доживотен затвор, със или без право на замяна.

9. След като Софийска градска прокуратура връща делото на следователя три пъти за допълнително разследване, на 13 август 1999 г. следователят приключва своята работа по делото с мнение жалбоподателят да бъде предаден на съд.

10. На 29 декември 1999 г. Софийска градска прокуратура внася обвинителен акт срещу жалбоподателя в Софийски градски съд.

11. На 21 февруари 2000 г. съдията докладчик, на когото е възложено делото, насрочва заседание по него за 8 и 9 юни 2000 г.

Съгласно изискването на член 241, ал. 2, т. 4 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., който е в сила към онзи момент, той разглежда по своя собствена инициатива дали досъдебното задържане на жалбоподателя под стража следва да бъде заменено с по-лека мярка и го потвърждава, без да се мотивира.

12. Процесът срещу жалбоподателя започва през месец юни 2000 г., но трябва да започне наново през октомври 2001 г., тъй като през май 2001 г. съдията докладчик е назначен за министър на правосъдието, а съставът, разглеждащ делото, не включва резервен съдия.

13. В следващите няколко години редица заседания са отложени по различни причини. В някои от случаите отлаганията се налагат поради факта, че жалбоподателят е освободил адвоката си и е назначил нови такива, които трябва да се запознаят с преписката по делото.

14. В решение от 14 октомври 2005 г. Софийски градски съд намира жалбоподателя за виновен за убийството на полицейски служител, опит за убийство на друг полицейски служител и незаконно притежание на огнестрелни оръжия и експлозиви. Въпреки че съгласно релевантните разпоредби на Наказателния кодекс от 1968 г. той може да постанови присъда доживотен затвор, съдът избира по-малко наказание и осъжда жалбоподателя на тридесет години затвор, като се позовава на факта, че той не е осъждан и факта, че има семейство и не е напълно морално и обществено дискредитиран.

15. И жалбоподателят, и прокуратурата обжалват. Прокуратурата иска присъдата на жалбоподателя да бъде увеличена на доживотен затвор.

16. На 2 октомври 2007 г. Софийски апелативен съд потвърждава решението на Софийски градски съд. Когато разглежда правилността на присъдата на жалбоподателя, той намира, че смекчаващите вината обстоятелства, с които се мотивира съдът от по-ниска инстанция, не са били достатъчни за обосноваване на присъда, по-лека от максималното наказание. Освен това установява, че Софийски градски съд не е взел предвид определени отегчаващи вината обстоятелства, като високите морални качества на жертвата. В неговото решение убийството, извършено от жалбоподателя, е значително по-тежко от други престъпления от този вид и отегчаващите вината обстоятелства са, като цяло, с такава тежест и интензивност, че изключват наказание, в което се проявява каквато и да било снизходителност. Въпреки това, той продължава – позовавайки се изрично на член 6 § 1 от Конвенцията – че наказателните обвинения срещу жалбоподателя не са били определени в разумен срок, с всички отрицателни последици, които са произтекли от това за него. Той установява, че прекомерната продължителност на производството не се дължи на поведението на жалбоподателя, въпреки че последният на моменти не е успял да организира ефективно защитата си. Според съда ненужното забавяне

представлява само по себе си смекчаващо вината обстоятелство, което премахва необходимостта от доживотен затвор за жалбоподателя, в съответствие с досегашната практика на Комисията и на Съда, според която прекомерната продължителност на наказателното производство би могла да бъде поправена с намаляване на присъдата.

17. Жалбоподателят и обвинението обжалват на правни основания. Обвинението отново настоява, че наказанието е твърде леко и следва да бъде увеличено на доживотен затвор.

18. В решение от 5 март 2008 г. Върховният касационен съд потвърждава решението на Софийски апелативен съд, потвърждавайки неговите мотиви.

Б. Досъдебно задържане под стража на жалбоподателя и неговите молби за освобождаване

19. Жалбоподателят е арестуван на 9 май 1998 г. и задържан със заповед на следовател от същия ден. Мотивите, представени от следователя, са, че жалбоподателят е извършил тежко умишлено престъпление и че е съществувал реален риск да се укрие. Същия ден заповедта на следователя е одобрена от прокурор.

20. Жалбоподателят внася първата си молба за освобождаване на 2 октомври 1998 г., когато производството срещу него е на етапа на предварително разследване. Молбата е отхвърлена от Софийски градски съд в открито заседание, проведено на 13 октомври 1998 г. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е извършил тежко умишлено престъпление, подлежащо на много тежко наказание, и че не са налице специални обстоятелства, които да обосновават освобождаването му. Това определение не подлежи на обжалване. Независимо от това, на 13 декември 2000 г., когато производството срещу него вече е в съдебна фаза, жалбоподателят го обжалва пред Софийски апелативен съд. В определение, постановено в разпоредително заседание на 15 януари 2001 г., Софийски апелативен съд, установявайки, че оспорването от страна на жалбоподателя всъщност не е жалба, а нова молба за освобождаване, го изпраща на Софийски градски съд за произнасяне. На 1 февруари 2001 г. жалбоподателят обжалва това определение пред Върховния касационен съд. На 21 февруари 2001 г. Софийски апелативен съд връща жалбата, информирайки жалбоподателя, че неговото определение не подлежи на обжалване на правно основание. Както изглежда, Софийски градски съд не разглежда молбата.

21. На 26 февруари 2001 г. жалбоподателят отново обжалва решението на съдията докладчик да потвърди неговото задържане под стража по негова собствена инициатива след получаването на обвинителния акт (виж абзац 11 по-горе). На 9 март 2001 г. Софийски апелативен съд, в закрито заседание, обявява жалбата за недопустима.

22. Жалбоподателят отправя и други молби за освобождаване на няколко съдебни заседания, проведени на 9 април и 29 ноември 2001 г. и на 18 март и 9 май 2002 г. Всички те са отхвърлени от Софийски градски съд на съответните заседания. Последващите жалбите на жалбоподателя са отхвърлени от Софийски апелативен съд с определения в разпоредителни заседания на 4 май 2001 г., 7 януари, 15 април и на неизвестна по-късна дата през 2002 г.

23. В своите мотиви Софийски градски съд и Софийски апелативен съд подчертават, с различна степен на изчерпателност, следните пунктове: (i) жалбоподателят е обвинен в няколко много тежки престъпления, които сами по себе си обосновават заключението, че той е опасно лице, което би могло да се укрие или да извърши повторно престъпление, (ii) няма нови обстоятелства, обосноваващи освобождаването му, и (iii) не са налице необосновани забавяния в наказателното производство, тъй като делото е сложно от фактическа и правна гледна точка.

24. В своето определение от 4 май 2001 г. Софийски апелативен съд заявява, че презумпцията по член 152, ал. 2, т. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., в редакцията към 1 януари 2000 г., относно съществуването на риск, че задържаното лице може да се укрие или да извърши повторно престъпление (виж абзац 32 по-долу), е приложима спрямо делото на жалбоподателя. В две други определения – от 7 януари и 15 април 2001 г. – този съд изразява становището, че липсата на престъпно минало на жалбоподателя, известната му самоличност и постоянно местожителство не са достатъчни за оборването на тази презумпция.

25. В най-малко два случая, през април и май 2002 г., жалбите на жалбоподателя срещу определенията на Софийски градски съд са изпращани на компетентните прокурори, които изготвят писмен коментар по тях. Тези коментари не са съобщени на жалбоподателя и по-късно Софийски апелативен съд се произнася по жалбите в разпоредително заседание, без да провежда изслушване, в резултат на което жалбоподателят няма възможност да отговори на тези коментари.

26. През октомври 2002 г. и през април и декември 2003 г. жалбоподателят внася три други молби за освобождаване в писмена форма. Те са отхвърлени от Софийски градски съд в определения, постановени в разпоредително заседание на 18 октомври 2002 г. и на 14 април и 29 декември 2003 г. При обжалване, тези определения са потвърдени от Софийски апелативен съд в определения, също постановени в разпоредително заседание на 11 ноември 2002 г., 23 май 2003 г. и 12 януари 2004 г.

27. По-късно жалбоподателят внася още четири молби за освобождаване. Всички те са отхвърлени от Софийски градски съд в

открити заседания, проведени на 27 януари, 4 май, 8 септември и 23 ноември 2004 г. Последващите жалби на Жалбоподателя са отхвърлени от Софийски апелативен съд с определения, постановени в разпоредително заседание на 19 февруари, 7 юни, 21 септември и 20 декември 2004 г. Софийски градски съд отказва да разгледа последваща молба за освобождаване, предявена от жалбоподателя по време на съдебното заседание на 13 януари 2005 г., на основание на това, че неговият адвокат отсъства и не може да даде ход на делото.

28. При отхвърлянето на молбите за освобождаване, направени между октомври 2002 г. и ноември 2004 г., съдилищата се обосновават с тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя, липсата на промяна в обстоятелствата, освен изтичането на период от време, сложността на делото и провеждането на производството с дължимата грижа. В определенията си от 4 май 2004 г. и 8 септември и 23 ноември 2004 г. Софийски апелативен съд и Софийски градски съд изразяват възгледа, че продължителността на производството се дължи на редица отлагания, предизвикани от жалбоподателя.

29. В определенията си от 4 май, 8 септември и 23 ноември 2004 г. Софийски градски съд заявява, че съгласно новоприетия член 268а от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (виж абзац 36 по-долу), при произнасяне по молби за освобождаване, извършени по време на делото, той няма право да разглежда съществуването или несъществуването на обосновано подозрение срещу жалбоподателя. Според него, да направи това, би означавало да предреши по същество наказателното дело срещу жалбоподателя. Вярно е, че съгласно член 5 § 1 (с) от Конвенцията съдът е длъжен да разгледа дали съществува обосновано подозрение, но това се отнася само до определения, постановявани на досъдебна фаза. Този възглед е потвърден от Софийски апелативен съд в определението му от 21 септември 2004 г. Поради това, съдилищата отказват да разглеждат аргументите на жалбоподателя по този пункт.

30. На 14 октомври 2005 г. Софийски градски съд осъжда жалбоподателя (виж абзац 14 по-горе). В отделно определение, той потвърждава задържането му под стража.

В. Правното оспорване на Наредба № 2 за положението на обвиняемите и подсъдимите с мярка за неотклонение задържане под стража

31. На 17 юни 2002 г. жалбоподателят моли Върховния административен съд да обезсили определени разпоредби от Наредба № 2 за положението на обвиняемите и подсъдимите с мярка за неотклонение задържане под стража (виж абзац 42 по-долу), които, според него, нарушават, наред с другото, неговата свобода на

кореспонденция. В окончателно решение от 19 юли 2002 г. Върховният административен съд отхвърля молбата му.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Досъдебно задържане под стража

1. Основания за задържане под стража

32. Релевантните разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. и практиката на българските съдилища отпреди 1 януари 2000 г. са обобщени в решения на Съда по няколко подобни дела (виж, наред с другите, *Николова срещу България* [GC], № 31195/96, §§ 25-36, ЕКПЧ 1999-II; *Илийков срещу България*, № 33977/96, §§ 55-59, 26 юли 2001 г.; и *Янков срещу България*, № 39084/97, §§ 79-88, ЕКПЧ 2003-XII (извадки)). На 1 януари 2000 г. правната уредба на досъдебното задържане под стража е изменена с цел осигуряване на съответствие на българския закон с Конвенцията (тълк. реш. № 1 от 25 юни 2002 г. по н.д. № 1/2002 г., ОСНК на ВКС). Измененията и последвалата практика на българските съдилища са обобщени в решения на Съда по делата *Добрев срещу България* (№ 55389/00, §§ 32-35, 10 август 2006 г.), и *Йорданов срещу България* (№ 56856/00, §§ 21-24, 10 август 2006 г.).

33. На 29 април 2006 г. Кодексът от 1974 г. е заменен от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г., който възпроизвежда всички разпоредби, въведени с реформата от януари 2000 г.

2. Молби за освобождаване по време на процеса

34. Съгласно член 304 § 1 от Кодекса от 1974 г., по време на процеса, молбите на задържаните под стража лица за освобождаване са разгледани от съда по делото (същото е предвидено понастоящем в член 270 от Кодекса от 2005 г.). От член 304, ал. ал. 1 и 2 от Кодекса от 1974 г. следва, че тези молби биха могли да бъдат разгледани в разпоредително заседание или в заседание с призоваване на страните (съгласно член 270 § 2 от Кодекса от 2005 г., тези молби трябва да бъдат разгледани в заседание с призоваване на страните). Законът не е изисквал – и все още не изисква – съдът да се произнесе в конкретен срок.

35. Решението на съда по делото подлежи на обжалване пред съда от по-горна инстанция (член 344, ал. 3 от Кодекса от 1974 г.; заменен с член 270, ал. 4 от Кодекса от 2005 г.). Съдът от по-горна инстанция е могъл да разгледа жалбата в разпоредително заседание или, ако сметне това за необходимо, в заседание с призоваване на страните (член 348,

ал. 1 от Кодекса от 1974 г., възпроизведен в член 354, ал. 1 от Кодекса от 2005 г.).

36. През май 2003 г. е добавен нов член 268а към Кодекса от 1974 г. Съгласно алинея 1 от този член (понастоящем възпроизведен в член 270, ал. 1 от Кодекса от 2005 г.) нова молба за освобождаване на съответната инстанция може да бъде внесена единствено ако е имало промяна в обстоятелствата. Алинея 2 *in fine* от този член (понастоящем възпроизведен в член 270 § 2 *in fine* от Кодекса от 2005 г.) предвижда, че съдът по делото се въздържа от разглеждане на въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление от задържаното под стража лице.

3. Обезщетение за незаконно задържане под стража

37. Член 2 от Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани от 1988 г. („ЗОДВПГ“ – това е първоначалното име; на 12 юли 2006 г. то е променено на Закон за отговорността на държавата и общините за вреди), предвижда следното:

„Държавата отговаря за вредите, причинени на [граждани] от органите на... следствието, прокуратурата и съда от незаконно:

1. задържане под стража, включително и като мярка за неотклонение, когато то е отменено поради липса на законно основание;

2. обвинение в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление...”

38. В задължително тълкувателно решение (тълк. реш. № 3 от 22 април 2004 г. на ВКС по тълк.д. № 3/2004 г., ОСГК), постановено на 22 април 2004 г., Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд решава редица спорни въпроси във връзка тълкуването на различни разпоредби на ЗОДВПГ. Съгласно дотогавашната практика на съда, в точка 13 от решението, то постановява, че досъдебното задържане е незаконно, когато не е в съответствие с изискванията на Наказателно-процесуалния кодекс, и че държавата носи отговорност по член 2, ал. 1 от ЗОДВПГ, когато това задържане вече е било отменено като незаконно.

39. Лица, които търсят обезщетение за вреди, произтичащи от решения на органите на следствието и прокуратурата или от съдилищата при обстоятелства, които попадат в приложното поле на ЗОДВПГ, нямат право на общ деликтен иск, тъй като Законът е *специален (lex specialis)* и изключва прилагането на общия режим (член 8, ал. 1 от Закона; реш. № 1370/1992 г. от 16 декември 1992 г., по г.д. № 1181/1992 г. на ВС, IV г.о.).

В. Кореспонденция на задържаните под стража на досъдебна фаза

1. Релевантни конституционни разпоредби

40. Членове 30, 32 § 1 и 34 от Конституцията от 1991 г. са със следното съдържание в релевантните им части:

Член 30 § 5

„Всеки има право да се среща насаме с лицето, което го защитава. Тайната на техните съобщения е неприкосновена.“

Член 32 § 1

„Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.“

Член 34

„1. Свободата и тайната на кореспонденцията и на другите съобщения са неприкосновени.

2. Изключения от това правило се допускат само с разрешение на съдебната власт, когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.“

2. Релевантни закони и подзаконови нормативни актове

41. Член 18, ал. 2 от Закона за адвокатурата от 1991 г., понастоящем заменен от член 33, ал. 2 от Закона за адвокатурата от 2004 г. предвижда, че кореспонденцията между адвокатите и техните клиенти е неприкосновена, не може да бъде прихващана и не би могла да бъде използвана като доказателство в съда.

42. Между 1993 г. и 2000 г. правният режим на задържаните под стража в досъдебното производство, включително тяхната кореспонденция, се урежда от две последователни наредби, издадени от Министъра на правосъдието: Наредба № 12 от 15 април 1993 г., заменена от Наредба № от 19 април 1999 г.

43. Съгласно член 18, ал. 5 от Наредба № 12, задържаните под стража лица имат правото да изпращат и получават неограничен брой писма. Член 19, ал. 2 от Наредбата предвижда, че писмата (с изключение на тези до и от адвоката на задържаното под стража лице), които съдържат съвет относно наказателното производство срещу тях, не могат да бъдат предавани, а вместо това се предоставят на компетентния прокурор или съд.

44. Член 25, ал. 1 от Наредба № 2 предвижда, че „кореспонденцията на обвиняемите и подсъдимите подлежи на проверка от администрацията [на местата за задържане под стража]“.

45. В решение от 22 декември 2000 г. (реш. № 7982 от 22 декември 2000 г. по адм.д. № 3351/2000 г., ВАС, петчленен състав, обн., ДВ, бр. 4 от 12 януари 2001 г.) Върховният административен съд отменя тази разпоредба, обявявайки я за противоречаща на членове 30, ал. 5, 32 и 34 от Конституцията от 1991 г. (виж абзац 40 по-горе), член 8 от Конвенцията и член 18, ал. 2 от Закона за адвокатурата от 1991 г. (виж абзац 41 по-горе), тъй като тя предвижда систематично наблюдение на кореспонденцията на задържаните под стража в нейната цялост.

46. През юни 2002 г. се изменя Законът за изпълнение на наказанията от 1969 г., който е законът, уреждащ, наред с други въпроси, начина на изтърпяване на наказания, свързани с лишаване от свобода и сега той включва, в новодобавените членове 128-132з, специални правила по отношение на задържаните под стража в досъдебното производство. В резултат от това, Наредба № 2 престава да се прилага; тя обаче е изрично отменена едва на 1 септември 2006 г., когато Министърът на правосъдието изменя Наредбите във връзка с прилагането на Закона (виж абзац 49 по-долу).

47. Новият член 132г, ал. 3 от Закона от 1969 г. предвижда, че „[к]ореспонденцията на обвиняемите и подсъдимите подлежи на проверка от администрацията [на затворите]“.

48. В решение от 18 април 2006 г. (реш. № 4 от 18 април 2006 г. по к.д. № 11 от 2005 г., обн., ДВ, бр. 36 от 2 май 2006 г.) Конституционният съд, действайки по молба на Главния прокурор, обявява тази разпоредба за противоконституционна. След като анализира подробно релевантните разпоредби на Конституцията и на Конвенцията и препраща, наред с другото, към делата на *Campbell v. the United Kingdom* (решение от 25 март 1992, Series A № 233), *Calogero Diana v. Italy* (решение от 15 ноември 1996, Доклади с решения 1996-V) и *Petra v. Romania* (решение от 23 септември 1998, Доклади 1998-VII), той постановява, че едно бланкетно разрешение да се извършва проверка на кореспонденцията на всички задържани лица, без оглед на конкретните обстоятелства във връзка с тях, и заплахата, която се твърди, че те представляват за обществото чрез тази кореспонденция, противоречи на членове 30, ал. 5 и 34 от Конституцията от 1991 г. (виж абзац 40 по-горе).

49. След Решението на Конституционния съд, на 1 септември 2006 г. е изменен Правилникът за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г. Съгласно новия член 178, ал. 1, задържаните под стража на досъдебната фаза имат право на неограничена кореспонденция, която не подлежи на наблюдение. Пликовете трябва да бъдат запечатвани и отваряни в присъствието на членове на персонала, по начин, който позволява на тези членове да се уверят, че същите не съдържат пари или други забранени вещи (член 178, ал. 2 от Правилника).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

50. Жалбоподателят твърди, че досъдебното му задържане под стража е неоснователно и с прекомерна продължителност. Той се позовава на член 5 § 3 от Конвенцията, който предвижда, в с си част:

„Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на параграф 1 с) на този член ... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.“

A. Становищата на страните

51. Правителството твърди, че властите основателно са наложили на жалбоподателя досъдебно задържане под стража. Техните решения са били основани на обосновано подозрение, че е извършил много тежко престъпление и на съществуването на другите предпоставки за задържането му под стража. Във всички свои решения, с които отхвърлят молбите му за освобождаване, те са се позовавали на все още наличния риск, че той може да избяга, да затрудни разследването или да извърши престъпление. Освен това действат с максималната възможна скорост при конкретните обстоятелства.

52. Жалбоподателят описва подробно мотивите, с които националните съдилища отхвърлят молбите му за освобождаване между 1998 г. и 2005 г. Според него тези мотиви са много лаконични и формални и нито са уместни, нито достатъчни, за да обосноват оставането му под стража. В повечето случаи съдилищата се задоволяват да се позоват на тежестта на обвиненията и да повторят, че не са настъпили нови обстоятелства. Освен това органите на властта не са действали с дължимата грижа в наказателното производство срещу него. Имало е съществени интервали между заседанията и процесът е трябвало да започне наново, след като съдията докладчик е бил назначен за министър на правосъдието през 2001 г., като не са били предприети мерки за предотвратяване на такава възможност.

Б. Преценката на Съда

53. Съдът счита, че тази жалба не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на каквито и да било други основания. Поради това тя трябва да бъде обявена за допустима.

54. По отношение на основателността на жалбата, Съдът счита, че периодът, който следва да бъде взет под внимание, започва на 9 май 1998 г., когато жалбоподателят е задържан под стража (виж абзац 19 по-горе) и приключва на 14 октомври 2005 г., когато Софийски градски съд го осъжда (виж абзац 30 по-горе). Следователно той е продължил седем години, пет месеца и пет дни.

55. Съгласно установената практика на Съда постоянното обосновано подозрение, че задържаното под стража лице е извършило престъпление, е условие *sine qua non* за законосъобразност на постоянното задържане под стража, но след изтичането на определен период от време то престава да бъде достатъчно. В такива случаи Съдът трябва да установи дали другите основания, представени от органите на властта, продължават да обосновават задържането под стража. Когато тези основания са релевантни и достатъчни, Съдът трябва да се увери и дали компетентните органи са демонстрирали специална дължима грижа при воденето на производството (виж, наред с много други източници, *Илийков*, § 77, и *Янков*, § 169, и двете цитирани по-горе).

56. В настоящия случай жалбоподателят е арестуван на местопрестъплението, след като полицията полага значителни усилия (виж абзаци 5 и 6 по-горе). Поради това почти няма съмнение, че арестът му и последвалото негово задържане под стража са основани на обосновано подозрение, че е извършил престъпление.

57. Въпреки това, причините, дадени от националните съдилища за удължаването на задържането на жалбоподателя под стража до почти седем и половина години, не изглеждат релевантни и достатъчни. Въпреки законодателната реформа от 1 януари 2000 г., чиято цел е да приведе Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. в съответствие с изискванията на Конвенцията (виж абзац 32 по-горе), Софийски градски съд и Софийски апелативен съд продължават да се позовават, през целия разглеждан период, основно на тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя, на презумпцията, че поради сериозността на престъпленията, за които е обвинен, при него автоматично е налице риск да се укрие и да извърши престъпления, ако бъде освободен и на липсата на каквато и да е промяна в релевантните обстоятелства (виж абзаци 23 и 28 по-горе и *Петър Василев срещу България*, № 62544/00, § 37, 21 декември 2006 г.). Този подход се дължи на това разширително тълкуване от страна на съдилищата на промяната в тежестта на доказване съгласно член 152, ал. 2, т. 3 от Кодекса от 1974 г. в редакцията му след 1 януари 2000 г. (виж абзаци 24 и 32 по-горе). По този повод, Съдът повтаря, че тежестта на наказанията не може сама по себе си да обоснове дълги периоди на досъдебно задържане под стража и че продължително задържане под стража може да бъде обосновано, само ако са налице специфични индикации за реално

изискване от обществен интерес, което, независимо от презумпцията за невинност, е с по-голяма тежест от правилото за зачитане на свободата на личността. Когато законът предвижда презумпция за фактори, релевантни към основанията за продължаващо задържане под стража, съществуването на конкретни факти, имащи превес над правилото за зачитане на свободата на личността, трябва все пак да бъде убедително демонстрирано (виж *Илийков*, цитирано по-горе, §§ 81 и 84, с още позовавания). Изместването на тежестта на доказване към задържаното лице по тези въпроси е равносилно на дерогиране на член 5 от Конвенцията, разпоредба, която превръща задържането под стража в изключително отклонение от правото на свобода и отклонение, което е допустимо само в изчерпателно изброени и строго определени случаи (пак там, § 85). Трудно може да бъде преценено, без повече информация, че рискът, който е представлявал жалбоподателят, не намалява за период от почти седем и половина година. Въпреки това, националните съдилища не се позовават на конкретни факти и аргументи, за да демонстрират по убедителен начин необходимостта от задържането му под стража за такъв дълъг период от време.

58. Поради това е налице нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

59. Жалбоподателят твърди, че обхватът на съдебното разглеждане на неговите молби за освобождаване от досъдебно задържане под стража е бил твърде тесен, че производството не е било спорно, като той не е имал възможността да отговори на прокурорските бележки и че съдилищата не са се произнесли по някои от молбите му. Той се позовава на член 5 § 4 от Конвенцията, който предвижда:

“Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

A. Становищата на страните

60. Според Правителството съдилищата са разгледали всички въпроси, които имат отношение към законосъобразността на лишаването от свобода на жалбоподателя. Те са разгледали неговите молби за освобождаване в кратък срок и са дали пълна обосновка за своите решения. Промяната в НПК от 1 януари 2000 г. въвежда значителни предпазни механизми, за да осигури равнопоставеността между страните и състезателния характер на производството.

61. Жалбоподателят твърди, че редица определения, постановени по молбите му за освобождаване и последвалите негови жалби, са постановени от съда в разпоредителни заседания, без изслушване на страните или без да им бъде дадена възможност да приведат доказателства и да представят допълнителни аргументи. Освен това, жалбите му били изпратени за коментар на компетентните прокурори и техните коментари не са му били съобщени, в нарушение на принципа на равноправие на страните. Друг проблематичен аспект на производството е ограниченият обхват на разглежданите в него въпроси. Съдилищата са се фокусирали върху тежестта на обвиненията срещу него, очаквали са той да поеме тежестта на доказване на съществуването на факти, които са в полза на освобождаването му, и са третирали важни факти като релевантни. Освен това, някои от неговите молби за освобождаване не били разгледани в кратък срок. Накрая, жалбоподателят намира нередовност в отказа на Софийски апелативен съд да разгледа жалбата му срещу определението на съдията докладчик за потвърждаване на задържането му под стража и в това, че Софийски градски съд не се произнася по молбата му за освобождаване от декември 2000 г., както и в няколко други случая, в които съдилищата не се произнасят по молбите му за освобождаване.

Б. Преценката на Съда

62. Съдът счита, че тази жалба не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на каквито и да било други основания. Поради това тя трябва да бъде обявено за допустима.

1. Обхват на жалбата

63. Съдът отбелязва в началото, че той е компетентен да разглежда само производствата, образувани съгласно молбите на жалбоподателя за освобождаване след август 2000 г. Неговите жалби по отношение на по-ранни молби бяха обявени за недопустими в частичното решение по настоящото дело (виж *Бочев срещу България* (dec.), № 73481/01, 20 март 2007 г.). Жалбата във връзка с отказа на Софийски апелативен съд да разгледа молбата срещу решението на съдията докладчик да потвърди задържането на жалбоподателя под стража също беше обявена за недопустима (пак там).

2. Обхват на съдебния контрол върху задържането под стража на жалбоподателя

64. Съгласно установената практика на Съда, лица, които са арестувани или задържани под стража, имат право на преразглеждане на процесуалните и материалноправните условия, които са съществени

за законосъобразността, по смисъла на Конвенцията, на тяхното лишаване от свобода. Това означава, че компетентният съд трябва да провери не само спазването на процесуалните изисквания, предвидени в националното право, но и обосноваването на подозрението, служещо като основание за ареста, и законосъобразността на целта, преследвана с ареста, и последващото задържане под стража (виж, като най-нов валиден пример, *Петър Василев*, цитирано по-горе, § 33, с последващи препратки). Въпреки че член 5 § 4 не налага съдебното разглеждане на молби за освобождаване, той взема предвид всеки аргумент, който се съдържа в становищата на задържаните лица, неговите гаранции биха били лишени от съдържание, ако съдът би могъл да третира като ирелевантни или да пренебрегва конкретни факти, на които се позовават задържаните лица, които биха могли да хвърлят съмнение върху съществуването на необходимите условия за „законосъобразност“, по смисъла на Конвенцията, на тяхното лишаване от свобода (виж, наред с много други източници, *Николова*, § 61; и *Илийков*, § 94, и двете цитирани по-горе; както и *И.И. срещу България*, № 44082/98, § 103, 9 юни 2005 г.).

65. Връщайки се към настоящото дело, Съдът отбелязва, че независимо от законодателното изменение от 1 януари 2000 г. (виж абзац 32 по-горе), Софийски градски съд и Софийски апелативен съд продължават да се позовават основно на тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя, за да обосноват досъдебното задържане под стража и се задоволяват да повтарят, в един значителен период от време, че, тъй като той е обвинен в няколко много тежки престъпления, свързани с насилие, при него автоматично е налице риск от укриване и би извършил последващи престъпления, ако бъде освободен. Освен това, те постоянно се позовават на липсата на каквото и да е изменение в релевантни обстоятелства (виж абзаци 23 и 28 по-горе). Този подход се дължи на разширителния начин, по който те тълкуват изместването на тежестта на доказване по член 152, ал. 2, т. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. в редакцията му след 1 януари 2000 г. (виж абзац 32 по-горе). Познавайки се обаче на тази презумпция, съдилищата пренебрегват, като ирелевантни или просто недостатъчни, редица конкретни факти и аргументи, приведени от жалбоподателя. Както е посочено в параграф 57 по-горе, когато законът предвижда презумпция по отношение на фактори, имащи отношение към основанията за продължително задържане под стража, съществуването на конкретни факти, имащи превес над правилото за зачитане на свободата на личността, трябва все пак да бъде убедително демонстрирано. Упоритото прилагане на тази презумпция в настоящия случай е особено обезпокоително, имайки предвид факта, че задържането на жалбоподателя под стража продължава почти седем и половина години. Изтеклото време и етапът на производството са,

сами по себе си, фактори, които подлагат на съмнение и могат да отрекат нуждата от продължаване на задържането под стража на обвиняемия (виж *Петър Василев*, цитирано по-горе, § 36).

66. Освен това Съдът отбелязва, че след въвеждането през май 2003 г. на новия член 268а, ал. 2 *in fine* от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., понастоящем възпроизведен в член 270, ал. 2 *in fine* от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г., съдилищата по делата, които са компетентните и да разгледат молбите за освобождаване, внесени по време на процеса, нямат право да разглеждат наличието или липсата на обосновано подозрение срещу обвиняемия (виж абзац 36 по-горе). Мотивите за тази забрана са, че, ако направят това, те биха извършили неразрешено предрешаване на наказателното дело по същество (виж абзаци 29 по-горе). Съдът вече имаше възможност да подложи на критика едно такова ограничаване на обхвата на съдебния контрол върху досъдебното задържане под стража. По делото *Илийков* той установи, след като много подробно проучи въпроса, че загрижеността на българските органи да осигурят ефективна защита на принципа на непристрастност е основана на погрешно разбиране и не би могла да обоснове ограничението, наложено на правата по членове 5 § 4 на задържаните под стража в досъдебната фаза (виж *Илийков*, цитирано по-горе, §§ 94-100, с последващи препратки). Той потвърждава отново това решение в няколко последващи дела (виж, например, *Христов срещу България*, № 35436/97, § 117, 31 юли 2003 г.; и *И.И.*, цитирано по-горе, §§ 104 и 105). Във всеки случай, в тежест на държавата-ответник е да създаде подходящи процесуални средства за обезпечаване на ползването на всички права по Конвенцията, включително това по член 5 § 4 на съдебен контрол върху всички аспекти на законосъобразността на задържането под стража (виж *Илийков*, цитирано по-горе, § 96).

3. Гаранции за състезателно производство

67. Съгласно утвърдената практика на Съда, съдът, който разглежда молба за освобождаване, трябва да осигури гаранции за съдебно производство. Производството трябва да бъде състезателно и винаги да осигурява „равнопоставеност“ между страните, прокурора и задържаното лице. В случай на лице, чието задържане попада в приложното поле на член 5 § 1 (с), се изисква провеждане на заседание с изслушване на страните (виж, наред с другите източници, *Петър Василев*, цитиран по-горе, § 33, с последващи препратки). Същите гаранции трябва да бъдат предоставени при обжалване (виж *Илийков*, цитиран по-горе, § 103).

68. В няколко случая обаче Софийски градски съд разглежда молбите на жалбоподателя в разпоредително заседание, а Софийски апелативен съд неизменно разглежда жалбите срещу определенията на

съда от по-ниска инстанция в разпоредително заседание (виж абзаци 22, 22, 26 и 27 по-горе).

69. Жалбата на жалбоподателя относно липсата на равнопоставеност в производството пред Софийски апелативен съд е същото като тези по няколко дела срещу България, в които Съдът е установил нарушения на член 5 § 4 (виж *Николова*, цитирано по-горе, §§ 54, 58, 62 и 63; *Илийков*, цитирано по-горе, §§ 101-04; *Михов срещу България*, № 35519/97, §§ 99-104, 31 юли 2003 г.; *Христов*, цитирано по-горе, § 118; *Куйбишев срещу България*, № 39271/98, § 76, 30 септември 2004 г.; *Е.М.К.*, цитирано по-горе, § 132; и *Колев срещу България*, № 50326/99, § 79, 28 април 2005 г.). Ситуацията в настоящия случай е била идентична. В поне два случая, през април и май 2002 г., жалбите на жалбоподателя срещу отказите на Софийски градски съд да го освободи са изпратени на компетентните прокурори, които са имали възможност да ги коментират в писмена форма. Тези коментари не са предоставени на жалбоподателя, а Софийски апелативен съд по-късно разглежда жалбите без да провежда заседания с призоваване и изслушване на страните, въпреки, че е имал право на преценка дали да стори това или не (виж абзаци 25 и 35 по-горе). В резултат от това, органите на прокуратурата са имали привилегията да представят пред съдиите аргументи, на които жалбоподателят не е могъл да се противопостави. Поради това производствата не са били действително състезателни и не са осигурили равнопоставеност между страните.

4. Непроизнасяне по определени молби за освобождаване

70. Съгласно практиката на съда член 5 § 4 предвижда, както и Член 6 § 1, право на достъп до съд, което може да бъде предмет само на разумни ограничения, които не засягат същността му (виж *Шишков срещу България*, № 38822/97, §§ 82-90, ЕКПЧ 2003-I (извадки)). Въпреки това, когато на 15 януари 2001 г. Софийски апелативен съд изпраща молбата на жалбоподателя за освобождаване от декември 2000 г. на Софийски градски съд с указания да я разгледа, последният не извършва това (виж абзац 20 по-горе и *Радослав Попов срещу България*, № 58971/00, § 49, 2 ноември 2006 г.). Също така, на заседание, проведено на 13 януари 2005 г. Софийски градски съд отказва да разгледа молба на жалбоподателя за освобождаване на основание отсъствието на неговия адвокат (виж абзац 27 по-горе), което едва ли може да се счита за валидно основание за този отказ. Дори ако в отсъствието на адвокат съдът не е бил в състояние да даде ход на делото, не е имало пречка да се произнесе по молбата на жалбоподателя.

5. Заключение на Съда

71. Горните съображения са достатъчни, за да дадат възможност на Съда да направи заключение, че жалбоподателят не се е ползвал от гаранциите, закрепени в член 5 § 4 от Конвенцията. Поради това той не смята за необходимо допълнително да проверява дали молбите на жалбоподателят за освобождаване са или разгледани в кратък срок или не (виж *Илийков*, цитирано по-горе, § 106).

III. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

72. Жалбоподателят се оплаква, че българският закон не е гарантирал право на обезщетение за нарушенията на член 5 §§ 3 и 4 от Конвенцията, установени в неговия случай. Той се позовавал на член 5 § 5, който предвижда:

„Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има изпълняемо право на обезщетение.”

73. Правителството не е изразило становище във връзка с тази жалба.

74. Жалбоподателят твърди, че българското право не му е предоставило ефективно обезщетение за задържане под стража, извършено в нарушение на член 5 от Конвенцията. Член 2 от ЗОДВПГ предоставя право на обезщетение само на лица, които са били оправдани, какъвто не е неговият случай.

75. Съдът счита, че тази жалба не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на каквито и да било други основания. Поради това тя трябва да бъде обявена за допустима.

76. Връщайки се към същината на жалбата, Съдът отбелязва, че съгласно неговата практика, член 5 § 5 е спасен, когато е възможно да бъде поискано обезщетение във връзка с лишаване от свобода, наложено при условия, противоречащи на параграфи 1, 2, 3 или 4 (виж, наред с много други източници, *Вачев срещу България*, № 42987/98, § 78, ЕКПЧ 2004-VIII (извадки)). Следователно, правото на обезщетение, предвидено в параграф 5, предполага, че е било установено нарушение на един от предходните параграфи на член 5, било то от вътрешен орган или от Съда. В настоящия случай, Съдът е установил, че досъдебното задържане под стража на жалбоподателя е накарнило правата му по параграфи 3 и 4 от член 5 (виж абзаци 58 и 71 по-горе). Поради това той има право на обезщетение съгласно тази разпоредба.

77. Лице, което е задържано под стража, може да претендира вреди по член 2, ал. 1 от ЗОДВПГ, само ако задържането му под стража „е отменено поради липса на законно основание“. Този израз очевидно се отнася до незаконосъобразност съгласно националното право (виж

абзаци 37 и 38 по-горе). Въпреки това в настоящия случай съдилищата са счели, че задържането под стража на жалбоподателя е в пълно съответствие с изискванията на българското право (виж абзаци 20-29 по-горе). По този начин изглежда, че той не е имал право на обезщетение по член 2, ал. 1 от ЗОДВПГ. Не се прилага и член 2, ал. 2 от ЗОДВПГ, тъй като производствата срещу жалбоподателя са довели до неговото осъждане (виж абзаци 14 и 37 по-горе). Следователно в случая на жалбоподателя ЗОДВПГ не предвижда изпълняемо право на обезщетение. Нито изглежда такова право да е обезпечено по която и да било друга разпоредба на българското право (виж абзац 39 по-горе).

78. Поради това е налице нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията.

IV. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

79. Жалбоподателят твърди, че наказателното производство срещу него е било прекомерно продължително. Той се позовава на член 6 § 1 от Конвенцията, който предвижда, в релевантната си част:

„Всяко лице, при решаването на... каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на... гледане на неговото дело в разумен срок от... съд...”

80. Съдът отбелязва в самото начало, че в своето решение от 2 октомври 2007 г. Софийски апелативен съд отхвърля искането на прокуратурата за увеличаване на наказанието на жалбоподателя на доживотен затвор, позовавайки се на необоснованата продължителност на наказателното производство срещу него (виж абзац 16 по-горе). Така възниква въпросът дали той все пак може да претендира, че е жертва на нарушение на своето право на процес в разумен срок.

81. Според практиката на Съда намаляването на една присъда въз основа на прекомерна продължителност на производството не лишава по принцип съответното лице от неговия статут на жертва. Възможно е обаче изключение от това правило, когато националните органи са признали по един достатъчно ясен начин неспазването на изискването за разумен срок по член 6 § 1 и са предоставили обезщетение, намалявайки присъдата по един изричен и измерим начин (виж, като последни примери, *Morby v. Luxembourg* (dec.), № 27156/02, ECHR 2003-XI; *Младенов срещу България*, № 58775/00, § 31, 12 октомври 2006 г.; *Шереметов срещу България*, № 16880/02, § 33, 22 май 2008 г.; и *Menelaou v. Cyprus* (dec.), № 32071/04, 12 юни 2008 г.).

82. В настоящия случай Съдът намира, че решението на Софийски апелативен съд представлява такова признание (виж *Beck v. Norway*, № 26390/95, § 28, 26 юни 2001 г.; и *Kovács v. Hungary* (dec.), № 22661/02, 24 януари 2006 г.). Този съд е анализирал въпроса подробно и е установил, с директна препратка към член 6 § 1, че

обвиненията срещу жалбоподателя не са били определени в рамките на разумен срок и че това неизпълнение не се дължи на негово поведение (виж абзац 16 по-горе и, противното, *Младенов*, § 32, и *Шереметов*, § 34, и двете цитирани по-горе). По този начин остава да бъде решено дали отказът на съда да увеличи присъдата на жалбоподателя представлява достатъчна компенсация за това.

83. По този пункт Съдът отбелязва, че престъпленията, извършени от жалбоподателя, са наказуеми с максимална присъда от доживотен затвор с или без замяна (виж абзаци 7 и 14 по-горе). Софийски апелативен съд намира, че смекчаващите вината обстоятелства, на които се позовава Софийски градски съд, не са, сами по себе си, достатъчно съществени, за да обосноват по-малко наказание – тридесет години лишаване от свобода – каквото е избрано от съда. Поради това той е бил склонен да приеме искането на обвинението за увеличаване на присъдата на доживотен затвор. Решаващият фактор за крайното му решение да не прави това е разбирането му, че необоснованата продължителност на наказателното производство, сама по себе си представлява смекчаващо вината обстоятелство, обосноваващо по-малка от максималната присъда. При тези обстоятелства Съдът намира, че констатацията на Софийски апелативен съд относно действието на прекомерната продължителност на производството е имала решаващо и измеримо въздействие върху присъдата на жалбоподателя (виж, *mutatis mutandis*, *Beck*, цитирано по-горе, § 28 *in fine*). Поради това то представлява достатъчна компенсация за прекомерната продължителност на наказателното производство срещу него.

84. С оглед на предходното, Съдът счита, че жалбоподателят не може да претендира, че е жертва по смисъла на член 34 от Конвенцията.

85. От това следва, че въпросната жалба е явно необоснована и трябва да бъде отхвърлена в съответствие с член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

V. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

86. Жалбоподателят се оплаква, че кореспонденцията му в ареста, включително тази с неговия адвокат, е била наблюдавана от администрацията на затвора. Той се позовава на член 8 от Конвенцията, който предвижда в своята релевантна част:

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния... си живот... и... на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност

или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

А. Становищата на страните

87. Правителството не е представило становище по тази жалба.

88. Жалбоподателят описва с подробности съответната нормативна уредба и въз основа на това твърди, че, докато е бил задържан под стража, цялата му поща, включително тази с неговите адвокати, е била наблюдавана, не само преди декември 2000 г. и април 2006 г., но също така и след това. Законовото основание за намесата до април 2006 г. е порочно и е отменено от националните съдилища. Последващата правна уредба остава неясна и поради това е недостатъчна за целите на Конвенцията. Освен това, намесата не е била необходима в едно демократично общество, тъй като кореспонденцията с адвокатите е по правило привилегирована.

Б. Преценката на Съда

1. Допустимост

89. Съдът трябва да реши дали фактът, че разпоредбите, които служат като основание за намеса в кореспонденцията на жалбоподателя, са отменени от българските съдилища, (виж абзаци 45 и 48 по-горе) го лишава от статута на жертва по смисъла на член 34 от Конвенцията.

90. Както вече беше отбелязано (виж абзац 81 по-горе), решенията или мерките, които са в полза на жалбоподателите, по принцип не са достатъчни, за да ги лишат от статута им на жертви, освен ако националните органи са признали нарушението на Конвенцията изрично или по същество и след това са предоставили компенсация за същото (виж също *Лебедев срещу Русия*, № 4493/04, § 44, 25 октомври 2007 г.).

91. В настоящия случай има основания за съмнения относно това дали решенията на Върховния административен съд и на Конституционния съд могат да бъдат считани за признание за нарушение на правата на жалбоподателя. Тези съдилища не разглеждат неговото конкретно положение като такова, а извършват тълкувание на закона (пак там, § 45) и го променят за в бъдеще. Освен това решенията, сами по себе си, въпреки че очевидно слагат край на накръняването на правата на жалбоподателя, не му предоставят каквото и да било удовлетворение във връзка с наблюдението на неговата кореспонденция до този момент. В тази връзка, Съдът отбелязва още, че жалбата от страна на жалбоподателя срещу Наредба

№ 2 за положението на обвиняемите и подсъдимите с мярка за неотклонение задържане под стража е отхвърлена от Върховния административен съд (виж абзаци 31 и 42 по-горе).

92. Така Съдът стига до заключението, че жалбоподателят все пак може да претендира, че е жертва по смисъла на член 34 от Конвенцията.

93. Освен това Съдът счита, че тази жалба не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на каквото и да било друго основание. Поради това тя трябва да бъде обявена за допустима.

2. По същество

94. Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е представил доказателства, че писмата му в ареста са отваряни и проверявани. Въпреки това той отбелязва още, че е ясно от формулировката на член 19, ал. 2 от Наредба № 12 от 1993 г., която се прилага между момента, в който жалбоподателят е задържан под стража и април 1999 г., че всички писма на задържаните под стража, с изключение на тези до и от техните адвокати, са подлежали на отваряне и проверка (виж абзац 43 по-горе). По-късно, между април 1999 г. и декември 2000 г. и между юни 2002 г. и април 2006 г., цялата входяща и изходяща кореспонденция на жалбоподателя, включително писмата до и от неговите адвокати, е подлежала на проверка съгласно изричните условия на член 25, ал. 1 от Наредба № 2 от 1999 г. и член 132г, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г. (виж абзаци 44 и 47 по-горе). При тези обстоятелства, Съдът прави заключението, че е имало намеса в правото на жалбоподателя на неприкосновеност на кореспонденцията (виж *Campbell*, цитирано по-горе, стр.16, § 33; и *Петров срещу България*, № 15197/02, § 39, 22 май 2008 г.), поне между момента, в който той е задържан под стража и декември 2000 г., както и между юни 2002 г. и април 2006 г. В настоящото дело обаче Съдът не намира основание да приеме, че е съществувала такава намеса след приемането през септември 2006 г. на новия член 178 от Правилника за прилагането на Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г. (виж абзац 49 по-горе).

95. Една намеса поражда нарушение на член 8, освен ако може да бъде доказано, че тя е била „в съответствие със закона“, преследвала е една или повече законни цели съгласно определението, дадено в параграф 2, и е била „необходима в едно демократично общество“ за постигането на тези цели.

96. По отношение на първото от тези изисквания, Съдът отбелязва, че и член 25, ал. 1 от Наредба № 2 от 1999 и член 132г, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г. се отменени от българските съдилища като противоречащи на Конституцията от 1991 г. Първият е

обявен и за противоречащ на член 18, ал. 2 от Закона за адвокатурата от 1991 г. (виж абзаци 40, 41, 45 и 48 по-горе). Съдът отбелязва, също така, че наблюдението, визирано от тези разпоредби, не е основано на съдебно решение, както изрично се изисква по член 34, ал. 2 от Конституцията (виж абзац 40 по-горе). На фона на това той счита, че между април 1999 г. и декември 2000 г. и между юни 2002 г. и април 2006 г. намесата в упражняването на правото на свобода на кореспонденцията на жалбоподателя не е „в съответствие със закона“, в нарушение на параграф 2 от член 8 от Конвенцията.

97. По отношение на периода преди април 1999 г., когато намесата се основава на член 19, ал. 2 от Наредба № 12 (виж абзац 43 по-горе), Съдът първо отбелязва, че е спорно дали тази разпоредба е съвместима с член 34, ал. 2 от Конституцията, която изисква съдебно разрешение за прихващането на кореспонденцията (виж абзац 40 по-горе). Освен това, макар да се съгласяват, че е необходима определена мярка за контрол върху кореспонденцията на задържаните под стража и че тя не е сама по себе си несъвместима с Конвенцията, Съдът отбелязва, че Правителството не е обяснило каква е законната цел, преследвана със систематичното прихващане на цялата досъдебна не-правна кореспонденция на задържаните лица. То не се е и опитало да приведе каквито и да е аргументи, показващи защо това прихващане се счита за „необходимо в едно демократично общество“ за нейното постигане (виж *Петров*, цитирано по-горе, §§ 43 и 44, с последващи препратки). Точно обратното – и Върховният административен съд, и Конституционният съд изразяват своето безпокойство в това отношение (виж абзаци 45 и 48 по-горе).

98. Следователно е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.

VI. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

99. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

100. Жалбоподателят претендира 50 000 евро (EUR) за неимуществените вреди, претърпени в резултат на нарушение на член 5 § 3. Той твърди, че извънредният период от време, прекаран от него в досъдебен арест, често при отворителни условия и формалистичният подход на националните съдилища към този въпрос, са го довели до

отчаяние и чувство на безпомощност. Освен това той претендира 30 000 евро за неимуществени вреди, произтичащи от нарушението на член 5 § 4. Той твърди, че формалистичният подход и несправедливият начин, по който съдилищата разглеждат многобройните му молби за освобождаване, са му причинили отчаяние и изтощение. Освен това той претендира 10 000 евро за вредите, причинени от нарушението на член 5 § 5 и 10 000 евро за нарушението на член 6 § 1. Накрая той претендира 10 000 евро за нарушението на член 8, заявявайки, че систематично прихващане на неговите писма, които са били основното му средство за връзка с външния свят и с неговите адвокати, му е причинило емоционална травма.

101. Правителството не представя коментар по претенциите на жалбоподателя.

102. Съдът счита, че нарушенията на Конвенцията, установени в настоящото дело, несъмнено са причинили на жалбоподателя неимуществени вреди под формата на стрес, отчаяние и гняв, възникващи от липсата на достатъчна обосновка за неговото досъдебно задържане под стража, недостатъчното разглеждане на молбите му за освобождаване и наблюдението на неговата кореспонденция. Произнасяйки се на справедлива основа, съгласно изискванията на член 41 от Конвенцията, той му присъжда 6 000 евро, плюс данъците, които може да бъдат начислени върху тази сума.

Б. Разноски

103. Жалбоподателят иска възстановяване на 5 040 евро, платени като адвокатски хонорари за производството пред Съда. Освен това претендира 130 евро за пощенски и копирни разходи и 200 евро за разходи за преводи. Исква възстановената от Съда по това перо сума да бъде предоставена на неговите адвокати, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев.

104. Правителството не представя коментар по претенциите на жалбоподателя.

105. Съгласно практиката на Съда жалбоподателите имат право на възстановяване на разходи и разноски само доколкото е доказано, че те са били действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В настоящия случай, предвид притежаваната от Съда информация и гореспоменатите критерии, и като отбелязва, че част от жалбата е обявена за недопустима, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 1 500 евро, плюс данъците, които може да бъдат начислени на жалбоподателя. Тази сума подлежи на плащане по банковата сметка на представителите на жалбоподателя, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев.

В. Лихва за забава

106. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да се основава на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* онези части от жалбата относно а) обосноваването на досъдебното задържане под стража на жалбоподателя, б) съдебния контрол върху това задържане под стража, в) твърдението за липса на изпълняемо право на обезщетение във връзка с тези въпроси, и г) прихващането на кореспонденцията на жалбоподателя в ареста, за допустими, а останалата част от жалбата – за недопустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията;
4. *Приема*, че е налице нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията;
5. *Приема*, че е налице нарушение на член 8 от Конвенцията;
6. *Приема*,
 - а) че държавата ответник следва да плати на жалбоподателя, в срок от три месеца считано от датата, на която решението стане окончателно по смисъла на чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, който е в сила на датата на плащане:
 - (i) 6 000 евро (шест хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горната сума, за неимуществени вреди;
 - (ii) 1 500 евро (хиляда и петстотин евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горната сума спрямо жалбоподателя, за разноси, които подлежат на плащане по банковата сметка на представителите на жалбоподателя, г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев;
 - б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през периода на просрочие, плюс три процентни пункта;

7. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 13 ноември 2008 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердийк
Секретар

Райт Марусте
Председател